
Advies Nieuw- Dordrecht

Het organiseren van
planning, ontwerp,
samenwerking en
beheer in het kader van
Emmen Revisited

Boersma, Jelmer
Haitsma, Renze
Ligterink, Wiard
Raaijmakers, Carola
Verbrugge, Feline

LUP-22806
12 oktober 2012
Docent: Raoul Beunen

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Samenvatting.....	2
Inventarisatie van de opdracht	3
Inleiding.....	3
Doel	4
Benodigde informatie.....	4
Tijdsschema	4
Probleemstelling.....	5
Theoretisch kader.....	7
Inleidend.....	7
Het doel	7
Nieuw-Dordrecht.....	8
Algemeen.....	8
Historie	8
Demografie.....	9
Emmen Revisited.....	9
Visie Emmen Revisited	9
Place Making en Place Keeping	10
Voorbeelden.....	11
Burgers motiveren.....	11
Een voorbeeld	11
Achtergrond van motivatie	12
Onze visie	13
Concrete adviezen	14
Nawoord.....	16
Bronvermelding.....	17

Samenvatting

In dit verslag wordt een advies gegeven aan de actoren binnen het project *Emmen Revisited* over de stappen die zij moeten nemen om het project in de dorpskern Nieuw-dordrecht succesvol te maken. Het doel van dit verslag is om het dorpssteam van Nieuw-Dordrecht handvatten te bieden om de bewoners van Nieuw-Dordrecht te mobiliseren voor het project *Emmen Revisited*. *Emmen Revisited* is een samenwerkingsverband van mensen en organisaties die zich inzetten voor de dorpen en wijken in de gemeente Emmen. Het is geen organisatie, maar meer een verwoording van een project waaronder partners in Emmen en de bewoners van de gemeente Emmen met elkaar het proces van wijk- en dorpsontwikkeling oppakken. Het voornaamste doel van het project is om de burgers van de dorpen en wijken in de gemeente Emmen vooral zelf een prettige woon- en leefomgeving te laten creëren, dus door de burgers meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid te geven.

Uit gesprekken met de verschillende specialisten en organisaties die betrokken zijn bleek dat er van sociale controle in het dorp weinig sprake is en dat buurtbewoners nauwelijks contact met hun medebewoners hebben. Bewoners zijn te passief als er iets moet gebeuren in het dorp en laten alles op zich afkomen, zij komen pas in actie wanneer er een probleem duidelijk zichtbaar wordt en het dus al te laat is. We hebben gekeken naar manieren waarop we de inwoners van Nieuw-Dordrecht kunnen activeren om het dorp zelf-functionerend te maken. Na een bezoek aan het betreffende dorp en gesprekken met de betrokken specialisten van *Emmen Revisited* werd er een concreter beeld gekregen van de situatie en de problemen die er spelen.

Vervolgens wordt in het theoretisch kader de informatie beschreven die we nodig hebben om het advies te schrijven. Hierin wordt het dorp Nieuw-Dordrecht wat uitgebreider beschreven waarna *Emmen Revisited* ook nog even wordt toegelicht. Daarna worden er een aantal bruikbare concepten (onder andere Place Identity, Place Keeping & Place Making) uitgelegd. Door betrokkenen bij *Emmen Revisited* werd gevraagd om te zoeken naar literatuur en voorbeelden van andere dorpen die bezig zijn met zelf functioneren. Dit komt ook in het theoretisch kader aan bod.

Na het helder stellen van de opdracht en het framework van informatie komen we tot het schrijven van onze visie en het advies in de vorm van een stappenplan. Beschreven wordt het belang en de algemene manieren van burgerparticipatie in Nieuw-Dordrecht. Verder wordt hier onze visie op een zelf functionerend dorp uitgelegd. Als de bewoners de taken van de gemeente in het dorp kunnen overnemen ontstaat er een actieve dorpsgemeenschap waar de gemeente zich niet veel mee hoeft te bemoeien. Uiteindelijk komen we tot het schrijven van concrete adviezen voor het dorp om burgers te betrekken en aan te zetten tot het organiseren van activiteiten en het regelen van het onderhoud in Nieuw-Dordrecht. Als dit stappenplan doorlopen kan worden, hopen we Nieuw-Dordrecht uiteindelijk te zien veranderen in een zelf functionerend dorp.

Inventarisatie van de opdracht

Inleiding

Na de jaren 50 heeft de gemeente Emmen een sterke ontwikkeling doorgemaakt op het gebied van werkgelegenheid en demografie. Door deze groei is er meer woonruimte ontstaan rond de stad Emmen. In deze kernen zijn ruimtelijke ontwikkelingen gaande waarbij het van belang is dat er goed wordt samengewerkt tussen verschillende belanghebbende partijen. Naar aanleiding hiervan is het programma *Emmen Revisited* ontwikkeld.

Emmen Revisited is, zoals het wordt omschreven op haar eigen website, 'een samenwerkingsverband van mensen en organisaties die zich inzetten voor de dorpen en wijken in de gemeente Emmen.' Het is geen organisatie, maar meer een verwoording van een project waaronder partners in Emmen en de bewoners van de gemeente Emmen met elkaar het proces van wijk- en dorpsontwikkeling oppakken. Het voornaamste doel van het project is om de burgers van de dorpen en wijken in de gemeente Emmen vooral zelf een prettige woon- en leefomgeving te laten creëren, dus door de burgers meer zelfstandigheid en verantwoordelijkheid te geven.

Emmen Revisited kent drie kernpartners: de gemeente, de drie Emmense woningcorporaties en de bewonersverenigingen. Elk van deze kernpartners zorgt ervoor dat *Emmen Revisited* naar behoren kan functioneren. De opdracht is om de verbetering van deze kleine kernen en de samenwerking tussen partijen goed te laten verlopen.

Door een betrokkene van het project *Emmen Revisited* is aan ons gevraagd om uit te vinden of er geschikte literatuur bestaat over zelfvoorzienende dorpen en of er in Nederland meerdere dorpen bestaan die op deze manier functioneren.

AFBEELDING 1 - LIGGING NIEUW-DORDRECHT

De vraag die *Emmen Revisited* stelt is:

'Geef op basis van de specifieke ervaringen in de gemeente Emmen en het dorp Nieuw Dordrecht, de kennis en ervaringen van gelijksoortige projecten elders en algemene theorie over dit onderwerp een advies over het organiseren van planning, ontwerp en beheer in het kader van Emmen Revisited.'

Doel

Wat *Emmen Revisited* wil bereiken, is dat bewoners meer verantwoordelijkheid krijgen om activiteiten te organiseren, onderhoud te plegen en mee te beslissen over de toekomst van het dorp. Zo hoeft de gemeente minder bezig te zijn met het dorp. Wel wil de gemeente de bewoners ook meer betrekken bij de plannen voor ruimtelijke ontwikkelingen zodat bewoners zelf kunnen aangeven wat ze willen.

De belangrijkste uitgangspunten van *Emmen Revisited*:

- De partners werken op basis van gelijkwaardigheid samen;
- Het zwaartepunt is lokaal, dat wil zeggen: het perspectief is dat van de burger. *Emmen Revisited* werkt dus op dorps-, wijk-, en soms zelfs op buurtniveau;
- Elke partner benut zijn eigen deskundigheid en neemt zijn eigen verantwoordelijkheid.

Uiteindelijk is het doel om (na onderzoek) komen tot het schrijven van een advies voor de gemeente Emmen om de samenwerking tussen projectgroepen en bewoners goed te laten verlopen. Ook wordt er gevraagd om nog eens kritisch te kijken naar de rol van professionele organisaties in dit project.

Benodigde informatie

Om de informatie te vinden die nodig is om de uiteindelijke taak te volbrengen, moet er als eerste goed naar de informatie gekeken worden die gegeven is door het project *Emmen Revisited*. Door deze informatie krijgen we een beter beeld van het project en onze opdracht. In Nieuw Dordrecht is er een rondleiding waardoor er meer informatie over het dorp vergaard kan worden. Ook zijn er interviews met specialisten waardoor er een beter beeld gekregen kan worden van de situatie in Nieuw Dordrecht. Hieruit volgt een probleemstelling, die onderbouwd moet worden met voorbeelden en literatuur. Deze literatuur moet gaan over burgerinitiatief en gerelateerde onderwerpen. De voorbeelden moeten gaan over projecten in binnenland of buitenland. Hier kan het project *Emmen Revisited* vervolgens van leren.

Tijdsschema

Om het proces van het schrijven van het rapport zo goed mogelijk te laten verlopen is er een tijdsplanning van de opdracht gemaakt. Deze is hieronder te zien.

Week	Taken
1	Inventarisatie van de opdracht, onderzoek naar de probleemstelling en het bedenken van vragen voor de medewerkers van het project.
2	Vorbereiden van gesprekken met betrokkenen tijdens excursie en het houden van de excursie op donderdag.
3	Gedetailleerde analyse van de manier van medewerking van alle betrokken partijen.
4	Reflectie van groepswork en verwerken van informatie uit Emmen.
5	Komen tot ideeën voor verbetering van samenwerking.
6	Verbeteren, afronden en inleveren van het uiteindelijke rapport.

Probleemstelling

Het dorpssteam dat werkt onder *Emmen Revisited*, heeft ons uitgenodigd voor een rondleiding in Nieuw Dordrecht. Dit is om een beter beeld te krijgen van de situatie. Ook konden we in gesprek gaan met specialisten van betrokken organisaties bij *Emmen Revisited*. Na een inleidend praatje over Gemeente Emmen en de rondleiding door het dorp zijn de gesprekken gevoerd met de specialisten. In totaal hebben we 10 gesprekken gehad, met experts van de volgende organisaties:

- Dorpssteam Nieuw-Dordrecht
- Gemeente Emmen
- Provincie Drenthe
- *Emmen Revisited*
- Welzijnsorganisatie Sedna
- Stamm
- Kamer van Koophandel

Uit gesprekken met de experts zijn veel problemen naar voren gekomen die we hieronder even zullen toelichten.

Uit het gesprek met mensen van het dorpssteam (Wobbe Katoen en Aly Venema) bleek dat er van sociale controle in het dorp weinig sprake is en dat buurtbewoners nauwelijks contact met hun medebewoners hebben. Wobbe wijt deze verandering o.a. aan de individualisering van de samenleving. Mensen zijn veel meer met zichzelf bezig dan met elkaar.

De specialisten van *Emmen Revisited* spraken vooral over het gebrek van besef van verantwoordelijkheid bij de burgers en dat het besef moet terugkomen om *Emmen Revisited* tot een succes te maken. Het gat tussen de organisaties en de burgers moet worden verkleind om een betere samenwerking te bewerkstellen.

Volgens Tonnie Pijnaker van gemeente Emmen is het de kunst om burgerinitiatieven en zelfredzaamheid te stimuleren: "*Burgers moeten zich bewust worden dat er iets moet gebeuren om problemen in de toekomst te voorkomen*". Bewoners zijn nu nog te passief als er iets moet gebeuren in het dorp en laten alles op zich afkomen, zij komen pas in actie wanneer er een probleem duidelijk zichtbaar wordt en het dus al te laat is. Dit moet anders.

Tegelijkertijd willen bewoners best wat voor hun dorp doen. Nieuw-Dordrecht werd door het dorpssteam zelfs getypeerd als een bouwvakkersgemeenschap, die best de handen uit de mouwen kan steken.

Uit gesprekken met experts van *Emmen Revisited* kwam het volgende naar voren. Een nadeel voor de bewoners is dat door het grote aantal betrokken organisaties er veel vergaderd wordt waardoor de inwoners het gevoel krijgen dat het bij woorden blijft en dat de daden uitblijven. In de vergaderingen worden geen duidelijke richtlijnen opgesteld over wat er moet gebeuren, zodat de actiepunten alsnog niet duidelijk zijn. Dit is erg belangrijk zodat er effectiever wordt gewerkt.

Aan de hand van deze gesprekken zijn we toegegroeid naar een focus. We merkten dat bewoners wel activiteiten kunnen organiseren en dat ze zelf wel de capaciteiten hebben om het dorp te onderhouden maar dat het gewoon nog niet gebeurt omdat ze niet genoeg gemotiveerd zijn of zich niet bewust zijn van de noodzaak hiervan. We hebben een probleemstelling opgesteld en deze luidt als volgt:

Hoe kunnen we de bewoners van Nieuw-Dordrecht activeren om het dorp (meer) zelf-functionerend te maken?

We leggen even kort de reden en de inhoud van de probleemstelling uit. Het gaat hier om alle bewoners van Nieuw-Dordrecht. Bij de excursiemiddag bleek dat de groep van 65+ al redelijk actief is in commissies en het dorpsleven. Grofweg is de groep die het meest geactiveerd moeten worden de beroepsbevolking (mensen tussen 15-65 jaar), want de leeftijdsgroep van onder de 10 jaar volgt vaak het voorbeeld van de ouders.

Het gaat namelijk om nog relatief jonge mensen die een (drukke) baan hebben, waardoor ze vaak minder tijd en zin hebben om ook nog werk te verzetten voor het dorp. Op die manier kan de beroepsbevolking niet alleen de motor zijn van een economie, maar zelfs voor een dorp! Uiteindelijk is het wel goed om iedereen te betrekken in het dorpsleven en te kijken naar een manier waarop iedereen z'n steentje kan bijdragen aan een levendiger Nieuw-Dordrecht.

Bij deze probleemstelling hebben we een aantal vragen bedacht, waarop we eerst antwoord willen en die het onderzoek wat meer richting geven. De volgende vragen hebben we bedacht:

- Wat is de huidige situatie van het dorp Nieuw-Dordrecht?
- Hoe wordt een dorp zelf functionerend? En wat houdt dit in?
- Zijn er voorbeelden van andere dorpen in binnen- en buitenland die zelf-functionerend willen worden?
- Is er literatuur te vinden met bruikbare concepten voor het zelf functioneren van Nieuw-Dordrecht?
- Hoe kunnen burgers gemotiveerd/geactiveerd worden?

Deze vragen worden in het theoretisch kader behandeld. Met de antwoorden op deze vragen werken we toe naar een advies.

Theoretisch kader

Inleidend

In het theoretisch kader bakenen we af welke informatie er is gebruikt voor de totstandkoming van de uiteindelijke toekomstvisie voor *Emmen Revisited*. Deze informatie hebben wij verkregen door verschillende literatuurbronnen te gebruiken. De opdracht bekijken wij vanuit een sociaal perspectief, waarmee wordt bedoeld dat we ons richten op de bewoners en hun houding tegenover het dorp. Tijdens de dag die wij in Nieuw-Dordrecht hebben doorgebracht zijn wij tot de conclusie gekomen dat de houding tegenover het dorp goed is, maar dat er behoefte is aan wat meer saamhorigheid en een jeugdiger identiteit. In Nieuw-Dordrecht regelt iedereen zijn eigen leven, maar het is uiteindelijk de bedoeling dat mensen weer voor elkaar, en voor het dorp, gaan zorgen. Uiteindelijk moet Nieuw-Dordrecht zelf functionerend worden en hier zullen wij een visie op geven. Hoe komen we van de huidige situatie waar iedereen voor zichzelf leeft, naar een situatie waar het dorp zelf functionerend is, op een manier die voor de gemeente én de bewoners goed is? Hieronder zal in algemene termen onze kijk op het project worden benoemd.

Het doel

Het is de bedoeling om op een aansprekende manier de inwoners van Nieuw-Dordrecht bewust te maken dat ze van belang zijn voor hun eigen dorp. De bewoners moeten zodanig benaderd worden dat ze zich niet meteen terugtrekken als ze om een gunst worden gevraagd. Er moet voorkomen worden dat bewoners denken dat de gemeente geen zin of tijd heeft om iets te ondernemen. Daarbij is het goed om ze het gevoel te geven dat ze zelf iets kunnen betekenen voor het dorp en dat er verantwoordelijkheid bij bewoners zelf wordt gelegd. Met verantwoordelijkheid wordt bedoeld dat de dorpsbewoners hun eigen dorp zullen onderhouden, waarbij ze samenwerken om dit te bereiken. De bewoners moet kunnen worden verteld welke activiteiten en welk onderhoud zij voor hun rekening kunnen nemen. Dit zal hen meer aanspreken dan dat ze dit in foldertjes vol moeilijk taalgebruik moeten lezen.

Uit gesprekken met bewoners bleek dat hun houding tegenover de gemeente niet heel positief is. Veel vergaderen en weinig actie kan bij de bewoners namelijk tot ergernis leiden. Daarom is snel dingen ondernemen noodzakelijk om vertrouwen bij de bewoners te winnen. Het is erg belangrijk dat in het beginstadium waarin de gemeente nog veel verantwoordelijkheid heeft, de bewoners meteen bij hun bezigheden te betrekken. Op deze manier zullen ze in de beginfase meedraaien met de gemeente, waarna ze uiteindelijk na een korte tijd van toezicht van de gemeente het proces helemaal zullen overnemen.

Er moet vanuit de bewoners zelf actie worden getoond, waardoor dorpsgenoten hierin meegenomen worden. Wanneer buurtgenoten van elkaar zien dat er initiatieven worden getoond, kan dit positief werken richting het hele dorp. Als het balletje dan aan het rollen is gekregen kan de gemeente steeds meer haar handen van het dorp af houden en krijgen de bewoners steeds meer verantwoordelijkheden ten aanzien van het dorp. Een bruikbaar concept bij deze opdracht zien wij in 'Place identity'. Met Place Identity wordt, naar ons inzicht, bedoeld dat de dorpsbewoners een bepaalde waardering voor het dorp krijgen. Door activiteiten te organiseren en het dorp een mooi aanzicht te geven en dit samen te bereiken kan het dorp voor de dorpsbewoners een heel andere waarde krijgen. Nu is de waarde voor de meeste mensen, mooi en rustig wonen, maar het dorp moet veranderen in een actieve en levendige gemeenschap om het dorp van uitsterven te behoeden. Rust

en mooi wonen zijn nog wel kernwaarden maar het doel is dat het dorp ook een plek is waar de burens voor elkaar klaar staan, jonge mensen hun plekje hebben en waar zij later ook zelf een gezin willen stichten.

Zodra een dorp een verbeterde en andere identiteit krijgt en de inwoners dit ook ervaren, hopen we dat ze hier ook moeite voor willen doen door middel van onderhoud, activiteiten en bestuur in het dorp. Als mensen trots kunnen zijn op hun dorp kan de passieve houding van de inwoners zoals die momenteel is veranderen in een actieve houding waarin men beseft dat het belangrijk is om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor Nieuw-Dordrecht.

Nieuw-Dordrecht

Algemeen

Nieuw-Dordrecht is een dorpje ten zuidoosten van de stad Emmen. Het dorp telt ongeveer 1800 inwoners en behoort ook tot de gemeente Emmen. Nieuw-Dordrecht ligt op een zandrug en is na de tweede wereldoorlog uitgebreid met nieuwbouw. Zo is het voormalige lint dorp veranderd in een groter dorp met een dorpskern. Het ligt in een omgeving met veel landbouwgebied, veenontginningen en bospercelen; ten oosten van het dorp ligt het Oosterbos. Ook het buurtschap Oranjedorp behoort tot Nieuw-Dordrecht. Ten westen van het dorp ligt een groot een bedrijventerrein. Het dorp is goed te bereiken via de N862 en de A37.

Het dorp beschikt over een openbare basisschool, een supermarkt en een snackbar. Ook is er sinds 2005 een dagzorg voor ouderen waar activiteiten voor 65⁺ers worden georganiseerd. Nieuw-Dordrecht heeft hiernaast een eigen voetbalclub en tot slot is er een museum genaamd Collectie Brands. In dit museum worden allerlei uiteenlopende voorwerpen die dorpsbewoner Jan Brands heeft verzameld in zijn leven tentoongesteld.

AFBEELDING 2 - HET MUSEUM COLLECTIE BRANDS

Historie

Nieuw-Dordrecht ligt op een voormalige zandtong waar vroeger nog twee veengebieden naast lagen, het Oosterveen en het Smeulveen. De twee veengebieden werden in 1853 verkocht aan de *Drentse Veen- en Midden-Kanaalmaatschappij* in Dordrecht. Deze maatschappij was van plan om een kanaal te graven van Smilde naar de veengebieden van Noord- en Zuidbarge. Aan dit kanaal zou een zijtak

verbonden worden die het Oosterveen en het Smeulveen zou verbinden. Het Oosterveen is uiteindelijk door het kanaal bereikt maar de zijtak naar het Smeulveen bleef achterwege. De reden hiervoor was dat men door het dikke keilempakket van de hoger gelegen zandrug zou moeten graven wat niet haalbaar was. Ook waren er aan beide kanten 5 sluizen vereist die het hoogteverschil moesten overbruggen. Omdat dit allemaal wat te kostbaar werd is er destijds besloten om af te zien van het doorkruisen van de zandrug. De Drentse Veen- en Midden-Kanaalmaatschappij bouwde op de zandrug een aantal huizen voor de veenarbeiders. Deze nederzetting op de Herenstreek werd Nieuw-Dordrecht of Herendord genoemd. In 1856 werden er stukken land op de zandrug verdeeld door de markegenoten van Noord- en Zuidbarge. Deze percelen verkochten ze aan hun eigen landarbeiders. Op deze manier is haaks op Herendord, langs het Vastenow de nederzetting Boerendord ontstaan. Jaren later zijn deze twee delen aan elkaar gegroeid tot het dorp Nieuw-Dordrecht.

Demografie

De inwoners van Nieuw-Dordrecht zijn voornamelijk werknemers die in de omgeving werken. Een flink aantal mensen werkt op het industrieterrein en zullen ook gewoon in Nieuw-Dordrecht blijven wonen. Veel mensen werken ook in Emmen dus reizen elke dag heen en weer. In een gesprek met een medewerker van organisatie 'De Brede School', werd Nieuw-Dordrecht gekarakteriseerd als een bouwvakkersgemeenschap. Hiernaast is er echter een algemeen fenomeen in Nederland, dat ook in Nieuw-Dordrecht plaatsvindt, namelijk dat steeds meer (studerende) jongeren wegtrekken uit dorpen en ook niet meer terug komen. De mening van de bevolking over het wonen in Nieuw-Dordrecht is over het algemeen wel positief, het is er rustig en men ervaart weinig problemen.

Emmen Revisited

Decentralisatie is een proces dat zich steeds meer voordoet in Nederland. Decentralisatie betekent dat overheden steeds meer verantwoordelijkheid neerleggen bij lokale instanties. Er wordt meer van provincies, gemeentes en ook steeds meer van burgers verwacht. Het idee van het zelf functionerende dorp of de zelf functionerende wijk past hier helemaal in, waarmee wordt bedoeld dat de burgers zelf invloed hebben op bepaalde processen in hun dorp of wijk. Echter, in elke gemeente kan het zelf functionerende dorp een andere inhoud hebben. Wat wil *Emmen Revisited*? Zijn er voorbeelden van de aanpak van andere zelf functionerende dorpen? En wat lijkt ons een ideaal beeld van een zelf functionerend dorp? Een belangrijk idee waar *Emmen Revisited* mee verder wil is Place Keeping: *"Als we onze openbare ruimte eenmaal samen hebben gepland en ontworpen, hoe houden we hem dan ook in stand en hoe ontwikkelen we hem verder?"* Binnen *Emmen Revisited* speelt deze vraag een belangrijke rol.

Visie Emmen Revisited

De gemeente Emmen doet mee met het project MP4, in samenwerking met een aantal gemeenten in andere landen. Er wordt onderzocht hoe de samenwerking tussen bewoners en professionals beter kan. *Emmen Revisited* is een project waarin gemeente, woningcorporaties en bewoners zich verenigen en op gelijke voet staan. Voor een wijk of dorp bedenken zij een plan, dat zich uitstrekt over vijf jaar, waarin men een visie geeft over: wonen, woonomgeving, voorzieningen, sociaal klimaat en in toenemende mate economie en gezondheid. Alle betrokken partners hebben inspraak.

In het Verenigd Koninkrijk zijn inmiddels 500 bewonerscoöperaties op touw gezet. Een bewonerscoöperatie is een groep van afgevaardigden uit het dorp of wijk die zich namens heel het dorp of de wijk inzetten voor vooruitgang. Ondernemende professionals zorgen in deze coöperaties

voor een financiële steun zodat een wijk of dorp leefbaar doordat burgers bepalen waar het geld voor gebruikt wordt.

Geïnspireerd op het idee uit het Verenigd Koninkrijk heeft *Emmen Revisited* een soortgelijk project opgestart in Emmerhout met de volgende aspecten:

- Er wordt gewerkt aan economische, fysieke en sociale ontwikkeling van een gebied waarin bewoners zichzelf herkennen.
- Onafhankelijkheid wordt gewaarborgd.
- Winst vloeit terug in de wijk.
- Er wordt een transparante structuur opgezet, het oprichtingsinitiatief wordt genomen door bewoners, het bedrijf is van bewoners en wordt bestuurd door de bewoners.
- Er moet samenwerking met bewonersverenigingen, de lokale overheid, instellingen en bedrijven tot stand worden gebracht.

Naast deze aspecten is duurzaamheid een belangrijk punt genoemd:

“Voor duurzaamheid geldt dus hetzelfde als voor alle andere maatschappelijke vragen: actief burgerschap komt alleen tot stand komt als ook de overheid, het bedrijfsleven en de maatschappelijke spelers zich actief opstellen, uitnodigen en verbinden, maar ook iets van de burgers terugvragen. Het gaat dus ook hier om een proces van kennisontwikkeling, waarbij de verschillende invalshoeken expliciet naar voren komen, een gemeenschappelijke visie en gedeelde doelen worden uitgewerkt en 'duurzame' werkcoalities worden gevormd”, naar Emmen Revisited Article.

In de wijk Emmerhout is *Emmen Revisited* bezig met het opzetten van een bewonerscoöperatie, wanneer deze opzet slaagt zullen ook andere wijken en dorpen de kans krijgen om een bewonerscoöperatie op te zetten. Deze bewonerscoöperaties zullen de belangen van de hele wijk of dorp vertegenwoordigen.

Place Making en Place Keeping

Binnen het project *Emmen Revisited* staan twee begrippen centraal, Place Making en Place Keeping. Place Making houdt in hoe een publieke ruimte aantrekkelijk kan worden in gericht en Place Keeping houdt in hoe deze geplande en ontworpen ruimte in stand gehouden en eventueel verder ontwikkeld kunnen worden. Place Keeping is het belangrijkste speerpunt van deze twee begrippen.

Place Keeping vereist actieve burgers die op gelijke hoogte met overheid kunnen overleggen, deze burgers moeten ondernemend zijn om de opzet te laten slagen. De bouwstenen voor Place Keeping zijn *Emmen Revisited*, de werkplaats en het begrip Shared Space. De werkplaats is een leer-, onderzoek-, werkgemeenschap gericht op het vernieuwen van de regionale leef-/werkomgeving, hier worden ontwikkelingsprojecten uitgevoerd. Shared Space is een concept voor de inrichting en het gebruik van de openbare ruimte waarin mensen met hun wensen en gedrag centraal staan.

Het uiteindelijke idee van Place Keeping is dat de gemeente Emmen verdere stappen wil zetten naar duurzaam lokaal beheer. Burgers moeten nieuwe ideeën zien te ontwikkelen en nemen zo de verantwoordelijkheid over hun dorp. De overheden moeten deze ideeën meer ondersteunen en maar hun hierbij wel begeleiden. Voor de gemeente Emmen en *Emmen Revisited* is het zelf functionerende dorp een dorp waarin burgers ideeën ontwikkelen en deels uitvoeren. De overheid helpt hierbij door financiële steun te bieden en dit kan zich door ontwikkelen tot eigen invulling van dit budget binnen het dorp of de wijk.

Voorbeelden

In Apeldoorn is men bezig om een project op te starten in het stadsgedeelte, een voormalige dorpskern, Ugchelen. Hier wordt aangegeven dat de gemeente het besef moet krijgen dat ze niet alles in handen moeten houden, maar ook dingen moeten overlaten aan burgers. De gemeente Apeldoorn moet hierin keuzes maken. Er werden 3 menu's samengesteld waaruit de gemeente kon kiezen. Citaat van de site:

- Menu du chef: bewoners krijgen een beperkte keuze, zaken worden door deskundigen goed bereid en er is een heldere transparantie tussen kwaliteit en prijs. Je weet wat je krijgt voor je geld.
- Menu a la carte: er is een menukaart met keuzemogelijkheden en er ligt een duidelijke relatie tussen de keuze van het menu en de prijs. Je betaalt voor wat je wilt hebben.
- De kookstudio: je gaat zelf aan de slag onder deskundige leiding en met professionele middelen. Je gaat een zelfgekozen maaltijd bereiden.

Zij denken hier aan het onderhouden van het dorp door de bewoners. Maar ook al een stap verder. Het zelf onderhouden van hun straat, maar ook denken aan het herinrichten van speelplekken, parkeerplaatsen en zelfs de herinrichting van de straat. Dit kan wel allemaal door een actieve burgergemeenschap, die er is in Ugchelen. Hoe ze dit willen aanpakken, staat niet aangegeven.

In een stuk over de gemeente Opsterland (Friesland) gaat het voornamelijk nog om het feit hoe je informatie verzameld om de leefbaarheid te vergroten. Hierin geven ze bijvoorbeeld aan dat men dorpsbewoners zelf kan laten presenteren, zodat de presentatie niet een ambtelijk praatje wordt. Resultaten van een onderzoek online plaatsen, zodat mensen naderhand nog wat gegevens kunnen nagaan. Dit behoorde allemaal tot het plan Dorpsspiegel, wat inhoudt dat de dorpsbewoners zelf de informatie verzamelen. Vervolgens werd de PALED-methode toegepast. Dit is een methode waar bewoners hun eigen visie presenteren van het dorp. Door het plakken van memostickers kan men er achter komen wat de wensen zijn van bewoners en wat voor concrete maatregelen hier gebruikt voor kunnen worden. Ook is er een methode 'Dorpswaardering' waarin men de leefbaarheid van het dorp in kaart brengen. Daarnaast is er nog de methode Countryside Exchange, waarin deskundigen naar het dorp toekomen om alles in kaart te brengen. Dorpsspiegel is gebeurd en dat was een groot succes in de dorpen van Opsterland. Het document met als voorbeeld Opsterland geeft dus verschillende methodes waarop er informatie verzameld kan worden van dorpsbewoners met enkele concrete **adviezen**.

Burgers motiveren

Nog een vraag die beantwoord moet worden om tot een goede visie te komen is de volgende:

'Hoe kunnen ongemotiveerde mensen gemotiveerd worden zodat ze bereid zijn dingen te ondernemen, niet alleen ten gunste van henzelf, maar ook voor het collectief geheel?'

Deze zal hieronder worden uitgewerkt met behulp van de informatie die is verworven uit interviews en uit enkele wetenschappelijke bronnen.

Een voorbeeld

Om te beginnen een voorbeeld van een bedrijf dat hierin gespecialiseerd is, namelijk het bureau STAMM. Van dit bedrijf was er ook een afgevaardigde als expert tijdens ons bezoek aan Nieuw-Dordrecht.

STAMM is een adviesbureau, waar hun adviseurs mensen verbinden en middelen en met wie ze hun expertise delen. Vanuit verschillende disciplines dragen ze concrete oplossingen aan.

Tevens is STAMM een netwerkorganisatie, waar ontmoeting en kennisuitwisseling centraal staan. Via bepaalde formules gaan gemeenten, maatschappelijke organisaties en (kennis)partners in discussie over actualiteit, inhoud en concrete aanpak van sociale vraagstukken. STAMM zorgt hier voor de bundeling, verdieping en verspreiding van kennis en ervaring.

De precieze succesformule van dit bedrijf ligt op verschillende plekken en zullen ze waarschijnlijk ook nooit exact blootgeven. Wel is te zeggen na een gesprek met Jan van der Bij, dat met de methodiek die STAMM aanreikt en door deze draagkracht te geven de plannen uitgevoerd kunnen worden. Werknemers van het bedrijf zijn ervoor om in samenwerking met een reeds aanwezige groep enthousiaste mensen de rest van de bewoners van het dorp mee te trekken in hun enthousiasme, zodat er een uiteindelijk doel bereikt kan worden.

Hoe dit precies moet gebeuren is per dorp verschillend. De mentaliteit, of identiteit is namelijk per dorp verschillend. In het ene dorp zal er bijvoorbeeld al wel een groep enthousiastelingen aanwezig zijn, terwijl dat in een ander dorp misschien zal ontbreken. Per verschillende situatie moet dit worden ingeschat, zodat er op de beste manier zoveel mogelijk mensen bereikt kunnen worden.

Achtergrond van motivatie

Het motiveren van mensen kent een diepliggende achtergrond. Wat het is dat mensen zich hard te maken voor 'het collectief', de samenleving, hun dorp, hun wijk? Dit is een sleutelvraag in de sociale psychologie en is al vanuit vele oogpunten onderzocht, waar een enorm aantal aan resultaten uit is gekomen. Echter, één uiteindelijke conclusie is er niet.

Het vraagstuk naar deze zogenaamde 'collectieve keus' komt veelvuldig aan bod in de verscheidene onderzoeken. In het artikel *Psychology of Collective Action* door Van Zomeren, Postmes en Spears (2008) werden drie sleutelbegrippen genoemd die aanleiding zijn in het verwachtingspatroon van deze zogenaamde 'collectieve keus': onrechtvaardigheid, werkzaamheid en identiteit. Dit eerste punt, wat in vrijwel alle onderzoeken wel wordt genoemd in onderzoeken, is de aanname dat collectieve activiteit te maken heeft met de reactie op een objectieve vorm van nadeligheid. Hiermee zou kunnen worden aangenomen dat een bepaalde materiële omstandigheid als aanleiding kan worden aangewezen voor 'collectieve strijd', de wil om te kunnen profiteren in groepsverbanden.

Ook werkzaamheid en identiteit zijn betrokken bij sociale verbanden. De positie die iemand inneemt in de samenleving, je werkzaamheid, bepaalt naast je 'identiteit' wat de keuze is die je wel of niet maakt om je in te zetten voor het collectieve goed. Veel vage begrippen, maar er is niet duidelijk één lijn te schetsen.

Onze visie

We zijn nu op de hoogte van de situatie in Nieuw-Dordrecht en ook zijn er bruikbare concepten gevonden die in het dorp kunnen worden toegepast. Hieronder geven we onze visie op de aanpak van het probleem.

De oplossing van het probleem begint met het betrekken en enthousiast maken van een groepje bewoners. Als er eenmaal zo'n groepje mensen zich heeft gemeld, dan kan in samenwerking met en met behulp van deze groep begonnen worden aan het stimuleren van de rest van de bewoners om te participeren in het proces van het verbeteren van de leefkwaliteit van hun dorp of wijk.

Het is de kunst om vanaf het begin de bewoners duidelijk te maken wat er aan de hand is en wat ze daar zelf aan kunnen doen. Als iets succesvol en snel gerealiseerd wordt, krijgen de bewoners het besef dat deze aanpak wel werkt en dat er de volgende keer misschien meer mensen meedoen. Wobbe Katoen gaf hier een voorbeeld van. Het ging om het aanleggen van parkeerplaatsen bij het café. De gemeente kon dit doen voor €7000, aan de bewoners werd gevraagd of dit met eigen werkzaamheid ook goedkoper kon. Een groepje mannen ging bij elkaar zitten en uiteindelijk werd het uitgevoerd voor €4000. Als deze successen vaker plaatsvinden hopen we dat bewoners steeds meer eigen initiatieven voor werkzaamheden, activiteiten en onderhoud voor hun rekening nemen. Op deze manier kan de gemeenschapszin in het dorp versterkt worden en hopen we dat mensen vaker bereid zijn om voor elkaar dingen te doen. Zo creëren de inwoners een binding met elkaar en met het dorp. Van de gemeente hoorden we dat het uiteindelijk de bedoeling is dat de gemeente haar handen van de activiteiten afhoudt en hierdoor alle verantwoordelijkheid bij het dorp en de burgers zelf legt. Hier is wel geld beschikbaar voor dat dan door de bewoners vanaf het begin van een project zelf besteed kan worden.

Uiteraard bestaat het eerste groepje van de meest actieve bewoners niet uit ervaringsdeskundigen op dit gebied, daarom moeten zij door een gespecialiseerd team gesteund en geholpen worden in dit proces. De specialisten kunnen helpen bij de samenwerking tussen de bewoners en hen ondersteunen met de kennis die ze al hebben.

De visie van ons op een zelf functionerend dorp is al heel wat concreter. Burgers moeten hun eigen ideeën op touw kunnen zetten over de ruimte. Dit kan dus doordat het dorpssteam de mening van het dorp peilt (zie theoretisch kader onder 'voorbeelden'). Wat een goed idee zou kunnen zijn, is dat de burgers hun eigen kwaliteiten laten zien. De stratenmaker in het dorp, kan een stoeptegels recht leggen als mensen er last van hebben. De hovenier kan even in zijn straat het onkruid in het openbare plantsoen doen. Zo wordt de ruimte van de gemeenschap, dragen zij er veel meer zorg voor en is er ook een beter bewustzijn van hun ruimte. Ook kunnen taken van burgers een grotere leefbaarheid tussen bewoners van een dorp creëren. De overheid moet in eerste instantie de processen goed evalueren en kunnen volgen. De overheid zal niet meteen zeggen: *"Hier is 1000 euro, creëer maar een speelplek."* Maar zij kunnen in eerste instantie wel onderzoeken wat de noodzaak is in een dorp en wie er eventueel geschikt is voor het dorpssteam. Zo kunnen ze stapje voor stapje zetten om hen uiteindelijk financiële middelen te geven zodat de bewoners namens het dorpssteam hun eigen ruimte in kunnen richten. Daar zullen zij ook zelf voor moeten zorgen. Voor grote onverwachte klussen, zoals een ravage na een storm, kunnen zij altijd de gemeente inschakelen. Uiteindelijk komt het er op neer dat een zelf functionerend dorp een dorp is waarbij de ruimte ontwikkeld en onderhouden wordt door bewoners en dat de gemeente een soort gelijkstaande overheid is waar men op kan terugvallen en om hulp kan vragen bij grote, financiële kwesties.

Voorbeelden van het zelf functioneren van een dorp zijn zelf activiteiten organiseren en zoals eerder genoemd onderhoud plegen. Door het organiseren van activiteiten (feestjes, sport en spel, markten) blijft er sprake van levendigheid in het dorp wat positief is voor de bewoners. Ook is het een doel van de gemeente om het dorp haar eigen onderhoud te laten doen zodat de gemeente hier ook vanaf kan

stappen. Door deze bezigheden wordt het dorp meer zelf functionerend en dat is nu juist het uiteindelijke doel van *Emmen Revisited*. Het dorpssteam en de gemeente hebben er namelijk profijt van als de inwoners van Nieuw-Dordrecht zelf voorzien in activiteiten en onderhoud. Dan hebben de bewoners meer het gevoel dat ze nuttig zijn voor het dorp en heeft de gemeente meer tijd voor andere bezigheden.

Concrete adviezen

Een concreet advies voor de gemeente is dat de informatie die de gemeente verschaft aan de bewoners op een makkelijke manier geschreven moet worden, zodat iedereen die er woont, het makkelijk kan begrijpen. Mensen krijgen dan ook echt het gevoel dat het naar hen gericht is en niet naar andere politieke instanties.

Vervolgens moet het aantrekkelijk zijn om naar een vergadering te komen. Dit kan bijvoorbeeld onder het mom van een borrel of een barbecue. Ook is het een mogelijkheid om een tent neer te zetten, waarbij de vergadering wordt gekoppeld aan een feest. De vergaderingen moeten ook op een moment zijn waarop veel mensen vrij hebben. Door een rondvraag bij bijvoorbeeld de voetbalvereniging wanneer veel ouderenteams trainen of wanneer er andere activiteiten plaatsvinden, kunnen geschikte tijden gevonden worden waarop een vergadering het meest handig is, zodat de meeste respons verkregen kan worden.

Het is ook belangrijk om met elke dorpsbewoner te kunnen praten. Stuur een afgevaardigde van de gemeente of *Emmen Revisited* naar elk huishouden en laat ze een enquête invullen. Kom bij de mensen aan de deur is het advies. Vraag hen misschien ook direct wat ze er van vinden als zij het voor het zeggen kregen om de wijk in te delen, maar ook te onderhouden.

Het dorpssteam kan daarnaast met de verschillende inventarisatiemethodes een idee krijgen wat de dorpsbewoners in het dorp willen en wat ze er zelf in willen betekenen. Het is van belang dat het dorpssteam te weten komt wat de kwaliteiten van elke bewoner zijn, zodat ze zelf voor hun leefomgeving kunnen zorgen. Als vervolgens het dorpssteam dit op een goede manier communiceert met de dorpsbewoners, krijgen deze ook het gevoel dat er naar hen geluisterd wordt en wordt de belangstelling groter. Wordt de belangstelling groter, dan komen dorpsbewoners ook eerder naar een vergadering. Het is dan wel van belang dat ook het dorpssteam een presentatie geeft en niet een ambtenaar, omdat het dan een ambtelijk praatje wordt. De dorps sfeer is dan al net wat meer betrokken. Het is van belang dat het dorpssteam dit doorzet.

Hiernaast is het erg belangrijk dat enkele ambtenaren van de gemeente of van de provincie aanwezig zijn bij deze vergaderingen. Dit om het idee te geven dat ze achter het dorpssteam staan en hen willen helpen om een betere leefbaarheid te creëren in het dorp. Bewoners kunnen op deze manier ook direct vragen stellen aan deze ambtenaren. Dit zorgt voor een betere sfeer tussen bewoners en gemeente. Ambtenaren die zich druk bezig houden met dorpszaken, hebben een beter idee wat er speelt in het dorp.

Als de belangstelling groter is, dekomsten naar vergaderingen groter zijn en mensen zich er bewust van zijn dat ze zelf kunnen beslissen over hun omgeving, dan is het ook belangrijk dat het onderhoud hiervan gecoördineerd wordt. Een idee is dan om een forum op internet op te starten. Mensen kunnen dan op het forum kwijt dat ze van een ruimtelijk probleem last hebben en of dan een bewoner die dit kan oplossen zich daarvoor wil inzetten.

Het dorpssteam zou na deze vergaderingen een activiteitenteam van bewoners op kunnen stellen die activiteiten organiseren voor het dorp.

De ambtenaren die al betrokken zijn bij de dorpszaken moeten na een tijdje inventariseren hoe het dorpssteam loopt en hoe de sfeer is in het dorp. Als het dorpssteam goed loopt en de leefomgeving verbetert in Nieuw Dordrecht, kan de gemeente overgaan tot het geven van financiële middelen voor bepaalde projecten om de leefomgeving nog beter te maken. Een voorbeeld zou kunnen zijn dat de

hangjongeren van Nieuw-Dordrecht hun eigen hangplek mogen ontwerpen en maken. De gemeente zou hierdoor geld kunnen besparen, zoals aangekaart voorbeeld in de inleiding van dit hoofdstuk. Wanneer bewoners zelf hun omgeving mogen inrichten, is de zorg voor de omgeving groter. Hierdoor wordt het onderhoud minder problematisch voor mensen.

Het belangrijkste aan het stappenplan is dat bewoners niet het idee krijgen dat er alleen maar vergaderd wordt, maar dat het dorpssteam meteen taken krijgt om te inventariseren wat de dorpsbewoners willen. Dan kan men meteen tot actie overgaan en hoeft het niet alleen bij de tekentafel te blijven.

Nawoord

Nu we klaar zijn met het schrijven van dit advies blikken we nog even kort terug op het proces.

De samenwerking van de groep was over het algemeen prima. Iedereen deed zijn taken en we waren ruim op tijd klaar met het verslag. Niemand was te bang om wat extra werk te leveren, waardoor er weinig onenigheid ontstond. We waren wel vrij losjes waardoor wel veel mensen een tijdje later aanwezig waren. Dit is misschien een verbeterpunt voor de volgende keer. Een strakkere tijdsplanning zorgt er voor dat iedereen gedisciplineerd aan de slag gaat.

Het project is in principe een goed project, maar het was wel een eenzijdige opdracht. Het ging veel over één onderwerp, waardoor af en toe het een beetje saai werd. Ook was het project in het begin net niet duidelijk genoeg en hadden we nog nooit echt gewerkt met de onderdelen die we per week moesten inleveren. Daardoor wisten we in de eerste weken niet echt waar we naar toe moesten werken, wat pas later in de periode duidelijker werd.

Doordat we in de eerste weken weinig duidelijkheid bestond over het uiteindelijke product, waren we veel aan het nadenken als groep en konden we geen duidelijke taakverdeling opstellen. Later in de periode ging dat veel beter en heeft iedereen zijn bijdrage aan het verslag kunnen leveren.

Wij hopen dat de opdracht de volgende keer net wat duidelijker is. Dat er duidelijker wordt gesproken over je onderzoeksresultaten in plaats van vagere termen als een theoretisch kader. Met deze term hadden we nog niet eerder gewerkt maar hiervan hebben we ook weer geleerd.

Er werden veel algemene termen genoemd rond de opdracht en weinig concrete informatie gegeven. Als planners moeten we hier inderdaad ook een weg in zoeken, maar er zaten in elk groepje ook enkele landschapsarchitecten. Misschien was het handiger om in dit project toch wat duidelijker te zijn in hoe we het project moesten aanpakken.

Bij het schrijven van dit advies hebben we weer beter geleerd om als groepje samen te werken. De reflectieopdracht met studenten van Stoas hogeschool was interessant om het groepsproces eens te bekijken. Hierdoor kregen we een beter beeld van elkaar wat weer leidde tot verbetering van de samenwerking. Daarnaast konden we tijdens de opdracht leren om relevante informatie te gebruiken en niet relevante informatie weg te laten. Het is wel leuk om echt naar iets toe te werken waarmee ook mensen geholpen worden. We hopen dat het dorpssteam van Nieuw-Dordrecht nu voldoende input heeft om met nieuwe inzichten *Emmen Revisited* tot een groot succes te maken.

Bronvermelding

Maier, N.R.F. Hoboken, N.J. (1952). *Principles of human relations: Applications to management*. US: John Wiley & Sons Inc; London, England: Chapman & Hall.

Van Zomeren, M., Postmes, T. en Spears, R. (2008). *Toward an Integrative Social Identity Model of Collective Action: A Quantitative Research Synthesis of Three Socio-Psychological Perspectives*. *Psychological Bulletin*, Vol 134(4).

Hague, C. en Jenkins, P. (2004). *Place identity, participation and planning*. Routledge: New York.

Van Assche, K. and Lo, M.C. (mei 2012). *Planning, preservation and place branding: A tale of sharing assets and narratives*. *Place Branding and Public Diplomacy* (2011) 7, 116 – 126.

Hardin, R. (1982). *Collective Action*. Resources for the future: Baltimore, Maryland.

Lutz, S. (2012). *Cahier Place Keeping*. Verkregen op 4 september, 2012 van <https://eduweb.wur.nl/courses/LUP22806/2012/1/Shared%20Documents/Information%20Emmen%20Revisited%20and%20Place%20Keeping/Cahier%20Place%20Keeping%20%5b20120430%5d.pdf>

Lutz, S. en Foorthuis, W. (2012). *Cahier Emmen Revisited*. Verkregen op 4 september, 2012 van [https://eduweb.wur.nl/courses/LUP22806/2012/1/Shared%20Documents/Information%20Emmen%20Revisited%20and%20Place%20Keeping/Cahier%20Emmen%20Revisited%20\[20120430\].pdf](https://eduweb.wur.nl/courses/LUP22806/2012/1/Shared%20Documents/Information%20Emmen%20Revisited%20and%20Place%20Keeping/Cahier%20Emmen%20Revisited%20[20120430].pdf)

<http://en.wikipedia.org/>

<http://www.emmenrevisited.nl/Nieuw-Dordrecht>

<http://www.historisch-emmen.nl/buitendorpen/nieuw-dordrecht/index.htm>

<http://www.dorpsraadugchelen.nl/?page=cms&sub=showpage&id=229>

<http://www.koepelwmoraden.nl/images/pdf/dorpsbewoners-maken-het-dorp.pdf>